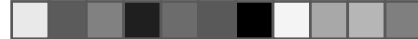

Waldmann Tibor
Sára, Hágár és Mária fiai

Waldmann Tibor

Sára, Hágár és Mária fiai
(avagy História Tyrustól Auschwitzig)

Vpp

VPP Kiadó ~ Budapest, 2006

Judaiztikai szempontból ellenőrizte Vasadi Dov Péter a Lauder Javne Zsidó Közösségi Iskola tanára.

A Pálos Rend történetére vonatkozó részeket a rend lektorálta, és jóváhagyta. Az Iszlám szempontjai szerint ellenőrizte Bolek Zoltán, a Magyar Iszlám Közösség Elnöke.

A műben szereplő héber és arámi szavak valamint kifejezések magyarra való átírásai a szerző és a szerkesztő felfogását tükrözik.

A műben szereplő vallási idézetek az Arcanum Kiadó által kiadott Digitális Biblia CD-ről a kiadó engedélyével kerültek felhasználásra. Az Arcanum Kiadó a Bibliatársulat, CEPF 7019-25M-043X Bibliáját digitalizálta.

Köszönjük a Bálint Zsidó Közösségi Ház segítségét!

© Waldmann Tibor, 2006

© VPP Kiadó, 2006

Minden jog fenntartva. A könyvből semmilyen formában nem közölhetőek részletek, fotók, nem tárolhatók digitális adattárban, adathordozón, a szerző és a kiadó előzetes írásbeli engedélye nélkül. A felhasználási kérelmeket kérjük, a kiadónak címezzék.

TARTALOMJEGYZÉK

Contents

TARTALOMJEGYZÉK	5
E L Ő S Z Ó	9
KÖSZÖNETTEL TARTOZOM NEKIK	11
20. SÁMSON (1122-1198)	15
19. ARPAKSAD BEN SÁMSON (1165-1242)	35
18. MANASSE BEN ARPAKSAD (1199-1242)	59
17. REUVEN BEN MANASSE (1240-1306)	63
16. SIMEON BEN REUVEN (1300-1375)	85
15. SAUL BEN SIMEON (1372-1421)	109
14. MALACHI BEN SAUL (1418-1488)	129
13. JÁKOB BEN MALACHI (1470-1554)	149
12. SALOM BEN JÁKOB (1499-1526)	169
11. ABRAHAM BEN SALOM (1525-1600)	171
10. EFRAIM BEN ABRAHAM (1570-1645)	189
9. ADAM BEN EFRAIM (1591-1645)	205
8. JOSZEF BEN ADAM (1630-1658)	209
7. AHARON BEN JOSZEF (1648-1732)	215
6. WALDMANN JÓZSEF (1708-1790)	243
5. WALDMANN DÁVID (1734-1792)	255
4. WALDMANN MÁRTON ÁRON (1769-1842)	261
3. WALDMANN JÓZSEF JICHAK (1795-1856)	275
2. WALDMANN ÁRON ÁDÁM (1821-1908)	285
1. WALDMANN MÓRIC MÓZES (1891-1944)	307
JUDA BEN ESBAAL APOKRIF	319
FOTÓK, DOKUMENTUMOK	325
SZEMÉLYES ADATOK	335
VALLÁSOS IDÉZETEK FORRÁSJEGYZÉKE	341
FORRÁSOK	345

Édesapámnak ajánlom, 60. születésnapjára (2004)
Köszönöm Édesanyámnak, Nagyszüleimnek,
Feleségemnek és Gyermekeimnek!

ELŐSZÓ

Tisztelt Olvasó!

Íratlan szabály, hogy az előszó ne tartalmazzon személyes hangvételi elemeket, ne értékeljen - mert ez a recenzió kategóriája - hanem ismertessen, ajánljon, hangulatot keltsen...

Szívesen követném én is ezt a regulát, de ha olykor kibukkan e sorokból a magam véleménye, vagy inkább saját benyomásaim, adassék vénia fejmenek...

A szerző krónikának jelölte a művét, némiképpen családregevénynek és a regényesített történetírás termékének. Anélkül, hogy - mint illendő - a magam besorolását erőltetném a tisztelt Olvasóra, bizonyos vagyok abban, hogy a váltakozó stílus ellenére egységes kép alakul majd ki Önben, izgalommal fogja követni a századokon átívelő történéseket olyan hangulathullámmás után, mely bár nélkülözheti a feloldó katarzist, de különleges élményt nyújt. Ha családregevénynek, családkrónikának tekintjük ezt az írást, akkor bizonyos kivételes alkotásnak kell tekintsük, hiszen hol van ehhez a Forsythe Saga vagy a Thibault Család a maga három-négy generációjával?

Figyelmükbe ajánlom a fejezetek, szakaszok előtt álló idézeteket, ezek zömmel az Ószövetségből vették, funkciójuk pontos hangulati előkészítést adni az elkövetkezőkhöz.

Kétségtelen, hogy a nagy forráskutatást igénylő munka történelmi hi-telessége még ott is, ahol erre írott dokumentumot aligha lehet találni, leg-alábbis valószínűsíthető. Jogászi tárgyilagosságot épp úgy találunk mint ér-zelmi töltéssel írott részeket, ez lehet, hogy a szerző alaptermészetére is visz-szavezethető, aki hol kívül marad a cselekményen, hol akaratlanul részesévé válik. De pontosan jelzi a bibliai idézetekkel azt, ami várható. Talán éppen ezeknek a véstörténeteket is felidéző fejezeteknek a következménye az a ket-tős hatás, amelyet az író azzal ér el, hogy a naplószöveg drámáját tárgyilagos sorokkal folytatja a maga előadásában, ez a kontraszt tartja fenn a feszültsé- get. A hétköznapi események, üldöztetések és megalázások szenvedély nélkül tükröződnek gyakran a naplóban, de a szerző, vagy a bibliai idézetekkel, vagy saját szavaival utal arra, hogy itt tragédiák mondatnak el, olyan emberek sza-vaival, akik már annyira természetesnek, mindennapinak veszik az üldözte-tést, kiteszítottságot, hogy hangjukat gyakran fel sem emelik, ezek nekik a hét-köznapi valóságát jelentik.

Tisztelt Olvasó! A történelem sötét oldalát bemutató, nehéz olvas-mányt tart a kezében. Mindaz, ami a történelemkönyvek távolságtartó stílu-sában, a lezajlottak hűvösségével, a már "túl vagyunk rajta" megnyugvásával tárul elénk, ha tanuljuk, vagy művelődési szándékkal elolvassuk, itt kéznúj-tásnyi közelségben, fájdalmat, sajnálatot, megütközést és szolidaritást kiváltó

nyersességgel hull a lelkünkre. Ne várjunk katarzist, de mintegy „leszálló ágban”, a mű végén genealógiát találunk, s talán ennek az objektív tartalma fogja adni azt, amit fentebb említettünk: bármennyire is tragikus és ma már szinte alig hihető, torz a múltnak ez az arculata, mindez a nemzedékek rendjének bemutatásával tudománnyá olvad és szelídül...

Dr. Harmath Arisztid Sándor
Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság Helyettes Főtitkára

KÖSZÖNETTEL TARTOZOM NEKIK

Zsidó szervezetek

Budapesti Zsidó Hitközség Újpesti Templom Körzet (Deutsch László főrabbi); Magyar Izraeliták Országos Könyvtára (H. Dreschler Ágnes); Magyar Zsidó Hitközségek Szövetsége (Fürst Gyula a Szertartási Osztály vezetője, Garami László a Chevra Kadisa vezetője, és Rév Ágnes); Ortodox Anyahitközség Miskolc (Miskolci Izraelita Hitközség) (Béres József elnök, Szlukovinyi Péter, Freund Jenő, Ragóczki Gábor)

Levéltárak

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (Molnár Anita osztályvezető); Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára (Dr. Szabó Attila levéltár-igazgató, Görbe Szilvia, Papp Imréné csoportvezető, Péterné Fehér Mária, Baranyiné ügyintézők); Borsod Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár (Dr. Dobrossy László levéltár-igazgató, Dr. Rózsa György, Bodnár Tamás, G. Jakó Mariann, Nagy Magdolna); Borsod Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Mezőcsáti Fióklevéltára (Rásó József osztályvezető, Pestovicsné ügyintéző); Budapest Főváros Levéltára (Dr. Szegőfi Anna osztályvezető, Gajáry István, Csiffáry Gabriella, Farkas Andrea, Erdélyi Pál, Szász Károly, Nagy Sándor, Koltai Gábor, Korinek Tamás, Horváth András, Hegedűs Zsolt, Tasnádi Ákos); Budapest Főváros Levéltára (Közjegyzői Levéltár-Sarusi Kiss Béla levéltáros); Hajdú-Bihar Megyei Levéltár (Dr. Radics Kálmán igazgató, Major Zoltán); Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Hajdúböszörményi Fióklevéltára (Mónus Imre igazgató); Heves Megyei Levéltár (Dr. Bán Péter igazgató, P. Kovács Melinda, valamint Dr. Nemes Lajos, Fodor ügyintéző); Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet, Levéltár és Múzeum (Farkas Miklós százados, főelőadó, Rozgonyiné Zsigmond Zsuzsanna őrnagy, igazgató-helyettes, Dr. Bonhardt Attila alezredes, igazgatóhelyettes, Dr. Kiss Gábor, valamint Lenkefi Ferenc, Solymosi, és Számvéber levéltárosok); Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár (Dr. Zádorné Dr. Zsoldos Mária levéltár-igazgató, Papp Izabella, Dr. Cseh Géza); Magyar Országos Levéltár (Körmendy Lajos főosztályvezető, Dr. Soós László főosztályvezető, Dr. Garadnai Zoltán főosztályvezető, P. Szigetvári Éva, Viszket Zoltán, Gergely Boróka, Torma Hermina); Osztrák Hadilevéltár Mellett Működő Állandó Magyar Levéltári Kirendeltség (Dr. Kelenik József őrnagy, kirendeltségvezető-helyettes); Pest Megyei Levéltár (Dr. Egey Tibor levéltárigazgató, Ajkavölgyi Emőke); Pest Megyei Levéltár Nagykőrösi Osztálya (Dr. Böőr László igazgató); Pest Megyei Levéltár Váci Osztálya (Dr. Horváth Ferenc fióklevéltár-igazgató, Hörömpő ügyintéző); Romania Archivele Nationale (General Director, Director -olvashatatlan nevek-); Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény (Szöllőssy Marianné igazgató); Veszprém Megyei Levéltár (Madarász Lajos levéltár-igazgató); Zala Megyei Levéltár (Paksy Zoltán levéltáros)

Polgármesteri hivatalok, körjegyzőségek (anyakönyvvezetők)

Abádszalók Polgármesteri Hivatal (Bíró Józsefné anyakönyvvezető); Abaújkér Polgármesteri Hivatal (Magyar Jánosné anyakönyvvezető); Abaújszántó Polgármesteri Hivatal (Sztricskó Lászlóné anyakönyvvezető); Abaújvár Körjegyzői Hivatal (Szabóné Fehér Mária körjegyző); Bácsalmás Polgármesteri Hivatal (Bleszity Jánosné anyakönyvvezető); Boldva Polgármesteri Hivatal (Lipták Istvánné anyakönyvvezető); Bölcske Polgármesteri Hivatal (Indichné Lengyel Ágnes); Bőcs Polgármesteri Hivatal (Hegedűs Erika anyakönyvvezető); Emőd Polgármesteri Hivatal (Szabó Béla jegyző); Encs Polgármesteri Hivatal (Benéné Kiss Judit anyakönyvvezető); Eger Polgármesteri Hivatal (Majorosné anyakönyvvezető); Dévaványa Polgármesteri Hivatal (Zsila Ferencné anyakönyvvezető); Dunaharaszti Polgármesteri Hivatal (Horváth Gézané anyakönyvvezető); Fegyvernek Polgármesteri Hivatal (Bárdi Lászlóné anyakönyvvezető); Felsőszentiván Polgármesteri Hivatal (Salamon Istvánné anyakönyvvezető); Gelej Polgármesteri Hivatal (Dr. Pusztay Béla anyakönyvvezető); Gönc Polgármesteri Hivatal (Kucsma István jegyző); Görbeháza Polgármesteri Hivatal (Varga Pálné anyakönyvvezető); Gyöngyös Polgármesteri Hivatal (Nagy Józsefné anyakönyvvezető); Hajdúnánás Polgármesteri Hivatal (Holba Lászlóné anyakönyvvezető); Harta Polgármesteri Hivatal (Schmehl Jánosné anyakönyvvezető); Hejőbába Polgármesteri Hivatal (Asztalos Ferenc jegyző); Hejőpapi Polgármesteri Hivatal (Poroyka Istvánné anyakönyvvezető); Hejőszalonta Polgármesteri Hivatal (Szabó Józsefné anyakönyvvezető); Hidasnémeti-Hernádszurdok Önkormányzatok Körjegyzősége (Ternay Attiláné anyakönyvvezető); Karcag Polgármesteri Hivatal (Szentesi Lajosné anyakönyvvezető); Kecel Polgármesteri Hivatal (Schönfelder Ferencné anyakönyvvezető); Kisvárda Polgármesteri Hivatal (Szendrei Józsefné anyakönyvvezető); Krasznokvajda Polgármesteri Hivatal (Kovács Barnáné anyakönyvvezető); Legyesbénye Polgármesteri Hivatal (Kun László anyakönyvvezető); Létavértes Polgármesteri Hivatal (Szatmári Sándor polgármester); Mád Polgármesteri Hivatal (Kiss Károlyné anyakönyvvezető); Mélykút Polgármesteri Hivatal (Kapás Lászlóné anyakönyvvezető); Megyaszó Polgármesteri Hivatal (Borza Istvánné anyakönyvvezető); Mezőcsát Polgármesteri Hivatal (Reszkesné dr. Török Mária jegyző); Mezőkövesd Polgármesteri Hivatal (Guba Tiborné anyakönyvvezető); Mezőtúr Polgármesteri Hivatal (Kelemen Zoltánné anyakönyvvezető); Miskolc Polgármesteri Hivatal (Veres Gáborné anyakönyvi csoportvezető, Lelle Istvánné anyakönyvvezető, Nagyné Várnai Magda anyakönyvvezető, Novotny Noémi anyakönyvvezető); Monok Polgármesteri Hivatal (Kovács Miklósné anyakönyvvezető); Nagycsécs Polgármesteri Hivatal (Vámos Edit anyakönyvvezető); Nagyvenyim Polgármesteri Hivatal (Buzási Jánosné anyakönyvvezető); Nyékládháza Polgármesteri Hivatal (Vinczler Gáborné anyakönyvvezető); Polgár Polgármesteri Hivatal (Hornyák Bálintné anyakönyvvezető); Rakamaz Polgármesteri Hivatal (Vámosi Lászlóné anyakönyvvezető); Sajószöged Polgármesteri Hivatal (Víg Józsefné anyakönyvvezető);

könyvvezető); Szakáld Polgármesteri Hivatal (Dr. Halász Béla jegyző); Szerencs Polgármesteri Hivatal (Dr. Bíró László jegyző); Szikszó Polgármesteri Hivatal (Majoros Imre anyakönyvvezető); Taktaharkány Polgármesteri Hivatal (Drevenka Krisztina anyakönyvvezető); Taktakenéz Polgármesteri Hivatal (Durda Istvánné jegyző); Taktaszada Polgármesteri Hivatal (Dr. Kövér László jegyző); Tarcal Polgármesteri Hivatal (Kovács Sándorné anyakönyvvezető); Tiszabura Polgármesteri Hivatal (Hubai Zsuzsanna anyakönyvvezető); Tizadada Polgármesteri Hivatal (Csáki József jegyző); Tiszafüred Polgármesteri Hivatal (Koltai Lászlóné anyakönyvvezető); Tiszaigar Polgármesteri Hivatal (Dr. Márki Zoltán jegyző, Fodor Imréné anyakönyvvezető); Tiszapalkonya Polgármesteri Hivatal (Sotkó Józsefné anyakönyvvezető); Tiszaszentimre Polgármesteri Hivatal (Juhászné Papp Irén); Tiszatarján-Hejőkürt Körjegyzőség (Debreceni Gyula anyakönyvvezető); Tiszaújváros Polgármesteri Hivatal (Tóth Béláné anyakönyvvezető); Tiszavasvári Polgármesteri Hivatal (Farkas Gáborné anyakönyvvezető); Tokaj Polgármesteri Hivatal (Majercsák Gizella főtanácsos); Tompa Polgármesteri Hivatal (Kiss Mihályné anyakönyvvezető); Vác Polgármesteri Hivatal (Heinl Éva anyakönyvvezető); Vilmány Polgármesteri Hivatal (Orosz Istvánné anyakönyvvezető, Bene Róbert körjegyző); továbbá: Bácsbokod, Bácsborsód, Bácsszöllős, Bököny, Csikéria, Katymár, Kelebia, Kőtelek, Kunbaja, Kisszállás, Madaras, Mélykút, Mátételke, Nagykörű, Tataháza, Tiszasüly, valamint Tiszaroff jegyzői, anyakönyvvezetői, stb.

Továbbá:

Alexander Avraham (Yad Vashem, The Holocaust Martyr's and Heroes' Remembrance Authority, a „Nevek Csarnoka” igazgatója), Ambrus Éva, Asztalos Tamás, Bánk Testvér (Pálos Rend), Bárdossy Péter, Batai István, Batai Istvánné, Békés Márta, Dr. Békés Veronika, Benárd András (KFKI), Loredana Bezzan (Comune Di Udine -Settore Demografico e Decentramento Unità Operativa Stato Civile, d'ordine del Sindicato il Delegato), Bíró Judit, Bolek Zoltán (Magyar Iszlám Közösség elnöke), Bóna Imre, Bürg Judit, Czékus László (Központi Nyilvántartó és Választási Hivatal, főosztályvezető), Dr. Czeizel Endre orvosgenetikus, Csatári László (Belügyminisztérium Informatikai és Adatvédelmi Főosztály), E. Dohmen (Service International De Recherches, Bad Arolsen), Dróth (Bíró) Mária, Mgr. E. Dulovic (State Archives in Kosice), Edward Penn (Mormon Egyház), Flesch Ferencné (Budapest Főváros Közigazgatási Hivatala), Fodor Pál, Ellen Fauser (Gedenkstätte Langentsein-Zwieberge Halberstad, conductress of the Memorial), Maurizio Fradel (Comune Di Trieste -Area Affari Generali ed Istituzionali), Gadó János (KFKI), Dr. Garadnai Zoltán, Gáspár Tamara, Glück Jenő (Arad), Godó Ildikó, Grausz Istvánné, Berit Gulyas (Svéd Nagykövetség), Dr. Haraszi György, Dr. Harmath Sándor Arisztid (Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság h. Főtitkára), John B. Hills (USA), Holczer Jánosné, Dr. Horváth Ferenc (Hajdú-Bihar-Megyei Közigazgatási Hivatal, főosztályvezető), Kalmárné Hodi Éva, Karnitscherné Kovács

Viktória, Dr. Kéri Katalin, Joseph Klar (Ausztrália), Dr. Kóbor József (Központi Nyilvántartó és Választási Hivatal, főosztályvezető), Dr. Kovács Zsuzsanna (bíró), Kozma Imre (Apostoli protonotárius, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat elnöke), Könings Norbert György, Köves Slomó főrabbi, Kremer (Stadt Mühldorf Am Inn), Kurócziné Gombár Mária (Magyar Vöröskereszt), Kuti László (Oslói Magyar Nagykövetség, tanácsos), Lányi András (író, publicista, filmrendező), Lenotti Rita, Lund Endre (Norvég Királyság Budapesti Nagykövetsége), Mandel Jehoshua (Shaked Shuki - Haifa), Marázné Gál Ilona (Magyar Vöröskereszt), Markovits Zsolt rabbi, Dr. Marton Aurél (Budapest Főváros Közigazgatási Hivatala, főosztályvezető), Molnárné Lászlóné (Budapest Főváros Közigazgatási Hivatala), Mosóczyiné Jellinek Judit, Mosoly Aluma, Nagy Zita (FSZEK), Németh Mária Margit, Miskolczy József református lelkész, (Tiszapalkonya), Oberlander Baruch rabbi, Omakel Judit (KFKI), Oblath András, Orbánné Dr. Szegő Ágnes könyvtáros-történész (Tiszafüred), Pap Márta (Belügyminisztérium Informatikai és Adatvédelmi Főosztály, főosztályvezető), Mrs Hilary Prince (Customer Liaison, Oxford Ancestors Ltd), Dr. Radnainé Fogarasi Katalin (Nemzeti Kegyeleti Bizottság), Dr. Raj Tamás főrabbi, Dr. Raskó István (MTA Szegedi Biológiai Központ Genetikai Intézet igazgatója), Dr. Rédeyné Vajda Judit, Rikker Józsefné, Lutz Roewer YHRD (curator Institut für Rechtsmedizin, Humboldt-Universität Berlin), Róna Andorné (Tiszafüred), Dr. Serényi Pálné, Serényi Tamás Péter, Schönwald Moshe (Israel), Mary E. Spear (USA), Ing. Ján Süli (Kassa Polgármesteri Hivatala, polgármestere), Sütő Sarolta, Szabó Erika (MTA Szegedi Biológiai Központ Genetikai Intézet), Székely Judit (Claims Conference), Terebess Gábor, Dr. Tisza Tibor (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Közigazgatási Hivatal, főosztályvezető), Tordai Péter, Toronyi Zsuzsanna (Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár), Vándor Károly, Dr. Várkonyi András, Várkonyi György, Várkonyi Lajos, Várkonyi Lajosné, Dr. Várkonyi Sándor, Vasadi Dov Péter (Lauder), Dr. Veress Pál, Vértes Ferenc, Vértes Pál, Vértes Györgyi, Vértes (Shabat) László, Dr. Vértes László orvostörténész, Vértes Lukács, Vértes Magda (Kertész Jenőné), Vértes Olga (Békés Miklósné), Waldmann Ágnes (Venezuela), Waldmann József (Szeged), Waldmann László, Waldmann Sándor, Richard Waldmann (USA), Weidinger Mária, G. Wilke (Service International De Recherches, Bad Arolsen), Wirth Péter, Dolly Ziegler (USA), és még sokan mások...